

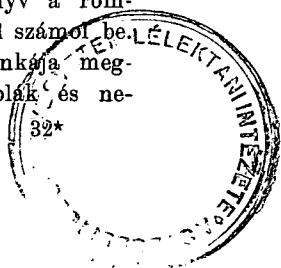
gelékben kortörténeti jegyzetek, a szerzőhöz írt levelek s végül saját leveleiből vett szemelvények olvashatók. Másutt (Népt. Lapja 1915, 33. sz.) esett már szó arról, hogy e könyv termékeny gondolatokat ébreszt a nőnevelésről, a család nevelő hatásáról, magunk életének fejlődésünkben nyomot hagyó mozzanatairól. Itt arra hívjuk fel a figyelmet, hogy számos részlet bepillantást nyújt az illető kor (az 1850—60-as évek) szellemi életébe, az erdélyi kollegiumok s főúri házak nevelésébe, a nőnevelés kialakulásának kezdeteibe, a felsőbb tanulmányokat Kolozsvárt végző ifjak életébe. Mindez egyenként apró, de általános érdekű adalék a magyar nevelés történetéhez. Különösen fontos a 173. lapon ismertetett pedagógiai társaság, amely a Kolozsvárt élő főúri nevelők és más, művelt emberek baráti köre s amint látszik, sok tervnek, kísérletnek, egyebek közt ifjúsági folyóirat gondolatának is melegágya volt. Maga Gyertyánffy sorsa bizonyítja, hogy e kör hatása erős lehetett s tagjainak névsorából látjuk, hogy később az erdélyi tanítóképzésben, középiskolai nevelésben, sőt a közélet más terén is nevezetes szerepű férfiak útján érvényesült. Becsesek e kötetnek a pedagógiai gondolkodás akkori táplálékaira (főként Diesterweg műveire) való utalásai is. Ezeket a szálakat nem lesz könnyű követnie a neveléstörténetnek s ezért kívánatos volna, hogy a *Paul Fevencé*hez hasonló levelek (159—168. l.) kiadassanak. A szerző e könyvvel rámutatott arra is: mily tanulságos lenne, ha ön-életrajzokat, emlékezéseket olvashatnánk pályánk embereitől. Az eféle műveknek nagy lenne a nevelő hatása és elősegítenék, hogy az újabb nemzedék belekapcsolódhassék közvetlen elődeinek a munkájába. Akiknek meg — mint Gyertyánffynak is — köznevelésünk belső alakulásában nagyobb részük volt, azok lelki fejlődésének megvilágítása neveléstörténeti érdek. Mindezekért a *Theano*-t nemcsak érdekes, de hasznos könyvnek tartjuk.

i. s.

Molnár Oszkár: Szociális pedagógiai intézmények. Tíz előadás (A pedagógia jelen állása. A szociális pedagógia fogalma. Szociális pedagógiai kérdések és intézmények. Népjóléti és népvédelmi intézmények. Pedagógia és hygiéné. Népművelési intézmények). Kolozsvár, 1915, 8° 220 l., 4 kor. (Lampel R. biz.)

A világháború eseményei között jól esik kézbe fogni olyan könyvet, mely a szociális bajok megoldása felé vezető sokféle, értékes törekvést feltárja, rámutat a kultúra örök értékeire és az iskola s a népművelő, népjóléti intézmények nagy jelentőségű feladataira. E könyv a romboló erők tombolása között a szociális szeretet munkájáról számol be.

Midőn a XVIII. században az iskolaszervezés munkája megindult, hamarosan jöttek létre a legkülönfélébb fajta iskolák és ne-

velői intézmények. Mindezeket a társadalmi szükséglet teremtette. Bár a társadalmi öntudat és önismeret még nagyon kevésbé volt kialakulva és a szociális kérdés még nem érezte követelményeinek parancsoló voltát, mégis már ébredezett a mai modern kor, amikor is a társadalom szervezetének felismerése, az egyének és a társadalom egymásra utaltságának, a szociális szempontok jelentőségének ismerete mindinkább terjed. A XIX. sz. tárta fel az egyén helyét a társadalomban. E század filozófiája újból hangsúlyozza a történelmi erők szerepét az emberiség fejlődésében, szemben az előző századnak főképp csak természettudományi felfogással irányított világnézetével. E században született meg a szociológia; a társadalmi mozgalmak öntudatos mérlegelése révén mindjobban látjuk, hogy egyéniségünk, egész valónk gyökérszállai mily mélyen hatolnak be a társadalomnak életünket fenntartó talajába és egész jövőnk, boldogulásunk mennyire kapcsolatos a társadalom szerkezetével. Egyéni betegségeink, bajaink, bűneink, előítéleteink legnagyobb része visszavezethető helytelen intézményekre, szociális szervezetlenségre, szóval társadalmi bajokra. És ha már az egyéni sors így van összekötve a társadalommal, mennyivel inkább található nemzeti bajaink okai társadalmi szervezetlenségünkben. E bajok orvoslása csak társadalmi úton lehetséges.

Midőn az iskola és egyéb művelődési intézmények a mult kulturértékeit a jövő számára kívánják megtartani s a jövő társadalmi produktív energiákat nagyra növesztetni, akkor nagyon is érzik Natorp tételének igazságát, hogy az egyén nevelése minden irányban szociális feltételektől függ és másrésztől a szociális élet emberi alakulatai az egyének megfelelő nevelésén alapulnak. A szociális pedagógia tehát kutatja a nevelés szociális feltételeit és a szociális életművelődési feltételeit. A XIX. és XX. században meginduló nagy-szerű fejlődés e gondolatok igazságát fényesen igazolta. A szociális politikai küzdelmek élénksége, a kulturpolitikai törekvések tudatos irányítása mind hozzájárult, hogy a pedagógiában mozgalmas élet fejlődjék ki ez irányban. A társadalmi alakulások változatos életegyrészt ösztönzően hatott az emberi gondolkodásra és érdekes nevelési elméletek keletkeztek; másrészt a konkrét szükségletek a megoldások színes sokféleségét hozták létre.

Az elméleti pedagógusok mélyreható fejtegetések útján keresik a bajok orvoslására az elvi alapot. Mások — igen sokan — inkább gyakorlati intézmények létesítésével szeretnék a felmerülő problémákat megoldani. A szociálpolitika és a kulturpolitika kapcsolatából keletkező intézmények a szociális gondolkodás elterjedésének és terjedésének legvilágosabb bizonyítékai. Ezek emberei rendszerint kevesebbet törődnek az elméleti megalapozással, hanem az élettapaszt-

talatokból kiindulva intézményesen, alkotásokkal igyekeznek céljukat elérni. Oly sokféle irányban dolgoznak, hogy — mint a pedagógia gyors haladása miatt egyebütt is — összefoglaló, áttekintő munkák kívánatosak. Molnár Oszkár erre vállalkozott, de nem foglalt el egyetlenes álláspontot. Nézete szerint jobb a «problematikus értékű elméleti fejtegetéseket kerülni». Nem a szocialis pedagógiai elméletek érdeklik, hanem csak az ide sorolható intézmények. Ezeket akarja történeti keretükben bemutatni, a rendkívül szerteágazó pedagógiai mozgalmakat és alkotásokat rendszerbe szedni, szóval a jelenkor mozgalmaiban a tájékozódást elősegíteni. Ehhez azonban elengedhetetlen az elméleti fejtegetés, a szocialis pedagógia fogalmának s a nemzetnevelés, állampolgári nevelés fogalmával való viszonyának pontos megállapítása, tartalmának részletes kifejtése. E hiány annál érezhetőbb, mert a könyv a tanítói továbbképző tanfolyamokon tartott előadásokból nőtt ki és a tanítók továbbképzését is kívánja szolgálni. Ez magyarázza azt sajátosságát, hogy bár az idevágó elméleti kérdéseket általában kerüli, mégis kitér az akarat és erkölcs nevelésére, a pedagógia alaptudományaira.

Egyébként Molnár a célját nagy ügyességgel és körültekintéssel szolgálja. Könyve nagy olvasottságra vall, az összegyűjtött anyagból a jelenkor gazdag pedagógiai élete bontakozik ki előttünk. A munka gondos szerkezete, de az idézett forrásmunkák is elárulják, hogy a szerző sokat tanult a franciáktól. Világos és szabatos nyelvezete könnyen megbirkózik a nehezebb kérdésekkel is. Ügyes fejtegetése, a gondolatok folyamatos csoportosítása könnyen érthetővé és élvezhetővé teszik e könyvet. E becses tulajdonságok a könyv használhatóságát nagyon emelik és bizonyára hozzájárulnak sikeréhez.

Az értékes adatok nagy tömegét közli, helyesen és megbízhatóan. Csak egy-két helyen, hol a meghatározásaiban az elméleti pedagógiai tételeket fejtegeti, találunk egy-egy kevésbé pontos, ki nem elégitő meghatározást vagy itéletet. Így midőn a személyiség pedagógiáját intuitív pedagógiának nevezi, vagy midőn az állampolgári nevelés jelszava mögött csak hazafias nevelést lát. E tételek és a mű egyéb különlegességei abból erednek, hogy a német pedagógiai irodalomra kevésbé támaszkodik. Épen viszonyaink között ez fokozza érdekességét, de nehézséget is okoz. A német irodalomnak ugyanis nagy előnye a francia felett, hogy a legújabb reformmozgalmakat is rendkívül behatóan tárgyalják egyes pedagógia-történelmi művek, mint pl. Münch, Budde, Heman, Linde stb. munkái. Ezek ismerete sok tekintetben megkönnyítette volna a kidolgozást és a szerző nem lett volna arra utalva, hogy inkább csak a folyóiratokból szedje össze a pedagógia mai állására vonatkozó adatait.

A könyv így is hasznos és a benne ismertetett törekvések elterjesztésének jó eszköze lesz. Kívánjuk, hogy a második kiadásra minél előbb kerüljön rá a sor. Ekkor könnyen lehetne egy-két változtatással, illetőleg kiegészítéssel e könyvet a tanítók továbbképzésének mellőzhetetlen kézikönyvévé tenni. E célból elsősorban szükséges a lehető legnagyobb részletességgel tárgyalni a magyar viszonyokat, ámbár a magyar intézményeket most is figyelembe veszi. Kívánatos azonban a tanítók önképzésének elősegítése céljából is mindazokat a munkákat, különösen a magyarokat, idézni, melyekből a tanító az illető kérdésről bővebb tájékozódást meríthet. Molnár tárgyalja pl. a munkaiskola, az állampolgári nevelés jelszavához fűződő pedagógiai mozgalmakat és egyáltalában meg sem emlékezik a megfelelő magyar törekvésekről és irodalmi munkákról. De még oly rokontárgyú magyar könyveket sem említ föl, melyek könyvét egy s más oldalról kiegészítik (pl. Bolgár Elek, Jancsó Benedek, Balogh Jenő, Gulyás Pál stb. művei). Az idézett adatok mellől is sokszor hiányzik a forrásmunka megjelölése, pedig erre ép úgy szükség van, mint a részletes tárgymutatóra. Névmutatója jó. *Lechnitzky Gyula.*

ÚJ KÖNYVEK.

1. Hazai művek.

A latin szertartású r. kath. kiseddóvó-intézeteknél alkalmazott óvók és óvónők fegyelmi szabályzata és a r. kath. kiseddóvóintézetek és gyermekmenedékházak foglalkoztató anyagának tervezete. Kiadja az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács. Bpest. 1915; 1 kor. 50 fil.

A pannonhalmi főapátsági főiskola évkönyve 1914/15. tanévre. Közzéteszi dr. *Zoltvány Irén* főisk. igazgató. Pannonhalma, 1915. k 8°, 380 l. — *Zoltvány I.* «Harc nemzeti nyelvünk tisztaságáért» c. előadása komoly figyelmet és követést érdemel; a németek a háború kezdete óta irtanak minden felesleges idegen kifejezést. Neveléstörténeti érdekű cikkek: *Schermann E.*, X. Pius pápának a szerzetesjog terén tett újításai és *Strommer V.*, Guzmics Izidor mint theologus.

Barna Jakab és Ujhelyi Sándor, Játékkönyv gyermekek és a serdülő ifjúság számára. Rajzokkal és fényképekkel. Bpest, 1915, Singer és Wolfner (A M. Athletikai Szövetség Könyvtára 6.), 8°, 255 l., 4 kor. — A Bevezetés a játék pedagógiai jelentőségéről, a játszás szervezéséről, a játszótér felszereléséről és a játékok vezetéséről szól; azután három rész a 7—18 éveseknek való játékokat írja le.

Déri Gyula, A szabadoktatás története és 1912/3. évi eredményei. Hivatalos adatok felhasználásával. Bpest, 1915, szerző kiadása, 4°. XX+111 l.